

KNJIŽEVNOST

Drago Perko, Matija Zorn, Nika Razpotnik, Marjan Čeh, David Hladnik, Marko Krevs, Tomaž Podobnikar, Blaž Repe, Radoš Šumrada (uredniki):

Geografski informacijski sistemi v Sloveniji 2007–2008

GIS v Sloveniji 9

Ljubljana 2008: Založba ZRC, 441 strani, ISBN 978-961-254-082-1.

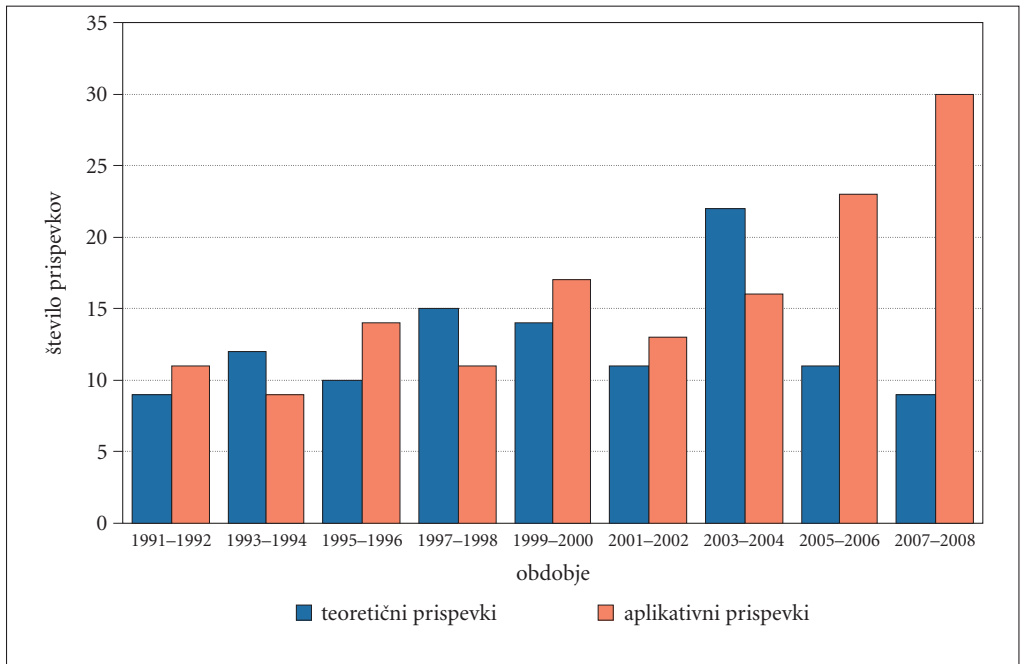

30. septembra 2008 je Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti v sodelovanju z Zvezo geografov Slovenije in Zvezo geodetov Slovenije organiziral deveti bienalni simpozij »GIS v Sloveniji«. Ob tej priložnosti je ob izdajateljstvu Geografskega inštituta Antona Melika ZRC SAZU in soizdajateljstvu Inštituta za antropološke in prostorske študije ZRC SAZU, Zveze geografov Slovenije in Zveze geodetov Slovenije izšla monografija z naslovom »Geografski informacijski sistemi v Sloveniji 2007–2008«, kot deveta številka monografske zbirke »GIS v Sloveniji«. Zaradi rednega izhajanja monografij ob bienalnih simpozijih so se izdajatelji namreč odločili, da iz samostojnih monografij oblikujejo knjižno zbirko.

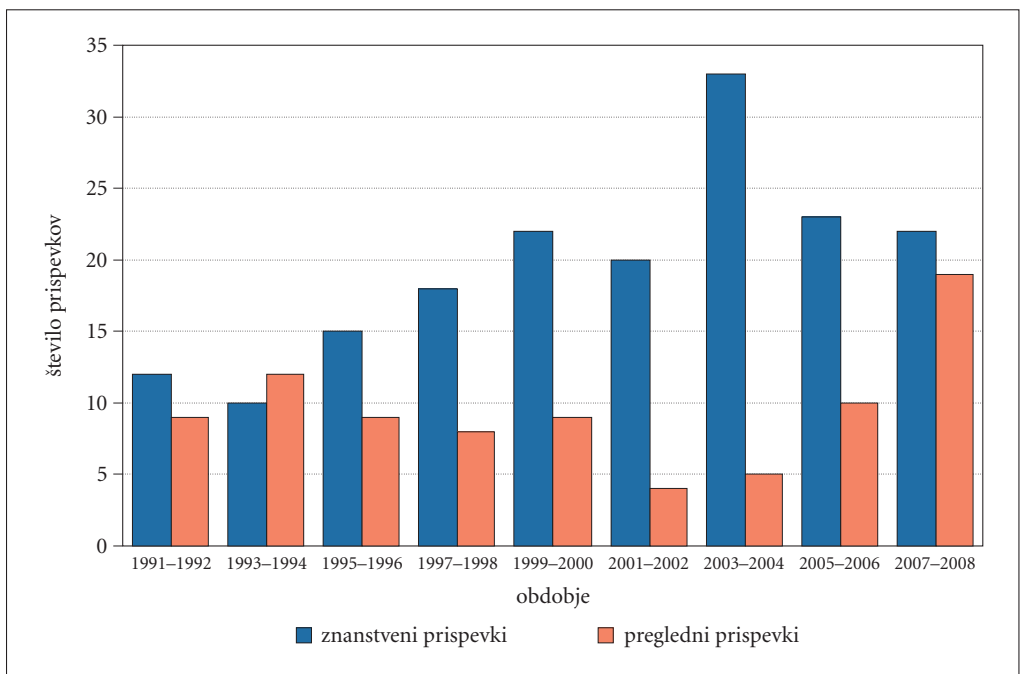
Tokratna monografija vsebuje 42 znanstvenih in strokovnih poglavij ter je že deveta v zbirki monografij, ki od leta 1991 bienalno predstavljajo vsakokratni presek dveletnega znanstvenega, strokovnega in pedagoškega dela na področju razvoja ter uporabe geografskih informacijskih sistemov v Sloveniji.

Število avtorjev (prek osemdeset) in njihova poklicna raznolikost dajeta vpogled v razmah tovrstnih raziskav in razširjenost, lahko bi rekli celo nepogrešljivost njihove uporabe. V vseh devetih knjigah je bilo skupaj objavljenih že kar 260 prispevkov.

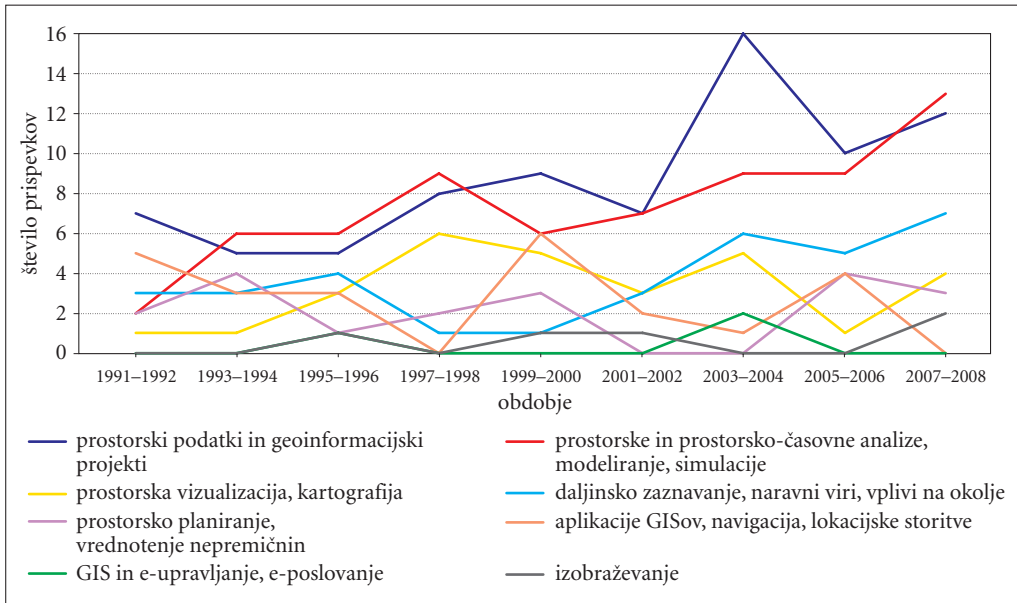
V uvodniku tokratne monografije (strani 9–11) je kratka analiza spreminjanja strukture prispevkov s treh vidikov: razmerja med »teoretičnimi« in »aplikativnimi« prispevki, razmerja med »znanstvenimi«

Slika 1: Spreminjanje razmerja med »teoretičnimi« in »aplikativnimi« prispevki.

Slika 2: Spreminjanje razmerja med »znanstvenimi« in »preglednimi« prispevki.

Slika 3: Spreminjanje razmerja med prispevki glede na obravnavano področje geoinformatike.

in »preglednimi« prispevki ter razmerji med prispevki z različnih geoinformacijskih področij: »... Razmerje med 'teoretičnimi' in 'aplikativnimi' prispevki (slika 1) je bilo do leta 2004 večinoma uravnoteženo, nato pa opažamo stopnjevanje prevlade 'aplikativnih' del. Po letu 2004 beležimo tudi izrazito zmanjšanje razkoraka med znanstvenimi in strokovnimi prispevki (slika 2) ter precejšnje razlike v zastopanosti posameznih geoinformacijskih področij (slika 3). Po letu 2000 izraziteje prevladujejo vsebine, ki se nanašajo na prostorske podatke v najširšem smislu ter geoinformacijske (prostorske, prostorsko-časovne) analize in modeliranje. Vztrajno se povečuje količina prispevkov, ki obravnavajo daljinsko zaznavanje, geoinformacijsko podporo preučevanju vplivov na okolje in upravljanju z naravnimi viri...«.

Prispevkov v knjigi je veliko, zato na tem mestu omenjamo le nekatere, ki so po subjektivnem izboru morda bolj zanimivi za geografijo. Kar nekaj je prispevkov zanimivih za preučevanje reliefnih oblik in geomorfni procesov, med drugimi prispevek Mauro Hrvatin in Drago Perko (oba Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU), ki predstavljata uporabnost GIS-ov za morfološko analizo površja; podobno tudi Tomaž Podobnikar (Inštitut za antropološke in prostorske študije ZRC SAZU) kot soavtor dveh tovrstnih prispevkov. Blaž Komac in Matija Zorn (oba Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU) predstavljata način probabilističnega modeliranja plazovitosti, v drugem prispevku pa še možnosti GIS-ov pri preučevanju erozijskih procesov. O spremljanjem plazenja s pomočjo daljinskega zaznavanja govori prispevek Kristofa Oštirja (Inštitut za antropološke in prostorske študije ZRC SAZU) in Marka Komaca (Geološki zavod Slovenije); Marko Komac in ostali pa pišejo o nacionalni podatkovni bazi zemeljskih plazov. Tudi za hidrogeografijo je zanimivih več prispevkov. Omenimo dva, prispevek Gašperja Raka (Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo) in ostalih o kartiranju poplavno ogroženih območij in delo Petra Pehanija (Inštitut za antropološke in prostorske študije ZRC SAZU) in ostalih o uporabnosti satelitskih posnetkov za analizo poplav. Za pedogeografijo sta zanimiva prispevka Boruta Vrščaja (Kmetijski inštitut Slovenije) o razvoju digitalne kartografije prsti in Blaža Repete (Oddelek za geografijo Filozofske fakultete) o uporabnosti daljinskega zaznavanja za klasificiranje prsti. Več prispevkov posega na področje gozdarstva in kmetijstva. Izmed teh omenimo prispevek Vesne Dežman Kete (Geodetski inštitut Slovenije) in ostalih o prepoznavanju kmetijskih kultur z daljinskim zaznavanjem.

Za geografijo prometa sta zanimiva dva prispevka, na primer delo Marjana Čeha (Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo) in ostalih o dostopnosti prebivalstva do javnih dejavnosti z javnim potniškim prometom. Več je tudi prispevkov, povezanih s kulturno dediščino, na primer prispevek Matije Klanjščka (Geodetski inštitut Slovenije) in ostalih o 3R upodobitvi bojišč soške fronte. Knjiga se konča z dvema prispevkoma o vlogi GIS-ov v izobraževanju, ki so ju napisali Dušan Petrovič (Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo) in ostali ter Marko Krevs (Oddelek za geografijo Filozofske fakultete). Izpostavili pa bi v tem pregledu prispevek Žige Kokalja (Inštitut za antropološke in prostorske študije ZRC SAZU) in ostalih o uporabi laserskega skeniranja za opazovanje pokrajin, ki predvsem geomorfologom in arheologom odpira povsem nove možnosti preučevanja.

Končajmo s komentarjem urednikov monografije, ki opažajo, da »... se je v osemnajstih letih izhajanja knjig *Geografski informacijski sistemi v Sloveniji* in še nekoliko daljšem obdobju objav s področja geoinformatike razširila uporaba vrste (večinoma žargonskih) terminoloških nepravilnosti...«, predvsem »... zapisovanje same kratice GIS, ki se nedosledno uporablja celo znotraj posameznih besedil (v obravnavani monografiji, opomba avtorja)...«. Uredniki se zavzemajo za dosledno uporabo pravopisnih pravil: »... končnice kratičnih imen, ki se končujejo na soglasnik, pišemo z malo, s stičnim vezajem...« (Slovenski pravopis 2001). Termin GIS se uporablja kot samostalnik moškega spola, zato predlagajo naslednjo edninsko oziroma množinsko rabo: »... kadar kratico uporabljamo v ednini (na primer GIS, GIS-a), se nanaša na konkreten geografski informacijski sistem (na primer GIS na Oddelku za nepremičnine), redkeje na splošen termin (na primer GIS v primerjavi s tradicionalno metodo)...« oziroma »... kadar govorimo na splošno, kratico največkrat uporabimo v množinski obliki, ki je vedno zapisana z ustrezno končnico (na primer GIS-i, GIS-ov)...«.

Tudi ob tokratni monografiji lahko ugotovimo, da se uporaba geografskih informacijskih sistemov v Sloveniji stopnjuje, še vedno pa ostaja, kar so zapisali uredniki prejšnje, osme knjige, da »... raba GIS-ov v Sloveniji ostaja v veliki meri zaprta v okviru posameznih strok ali ustanov in je torej še malo izkoriščena možnost ugodnih učinkov medsebojnega sodelovanja med strokami in med ustanovami...«. Tako tudi po tokratni monografiji ostaja želja po »... zmanjšanju zaprtosti tega delovnega področja v okviru posameznih strok ali ustanov...«.

Matija Zorn

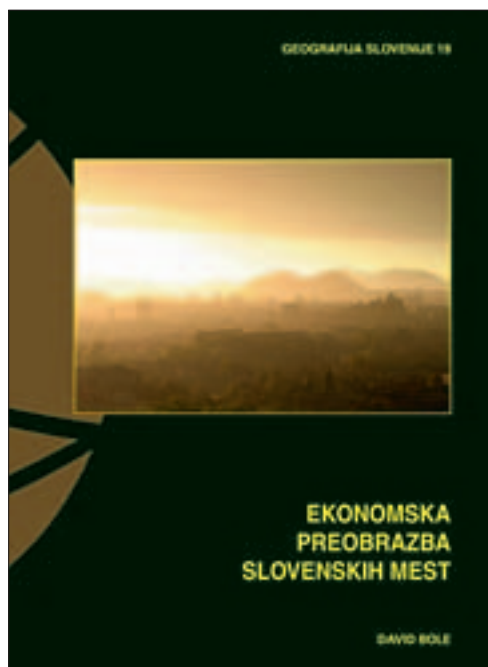
David Bole:
Ekonomska preobrazba slovenskih mest
Geografija Slovenije 19

Ljubljana 2008: Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Založba ZRC, 232 strani,
34 preglednic, 78 slik, ISBN 978-961-254-090-6

Mesta igrajo v sodobnih razvojnih konceptih zelo pomembno vlogo, saj so središča srečevanja prebivalstva, dejavnosti, idej in drugih, z vidika razvoja pomembnih dejavnikov. To je imel pred očmi tudi avtor monografije *Ekonomska preobrazba slovenskih mest*. V njej je avtor preučil s strani družbeno-ekonomskih sprememb povzročene funkcijske spremembe in njihov prostorski odraz v slovenskih mestih.

Avtor izhaja iz postfordistične paradigme, ki je povezana z ekonomsko preobrazbo iz masovnega (fordističnega) načina proizvodnje v bolj fleksibilno obliko proizvodnje. Izpostavi pojava deindustrializacije in terciarizacije, ki se odražata na ravni urbanega sistema in na ravni prostorske zgradbe posameznih mest. Deindustrializacija in terciarizacija sta tesno povezana in sočasna procesa, pri čemer se pomen industrije spreminja in zmanjšuje, povečuje pa se pomen storitev, ki marsikje postanejo temelj mestnega gospodarstva. V primeru slovenskih mest so storitve absolutno in relativno prevladale nad industrijo, vendar pa so nekatera mala in srednje velika mesta še vedno prevladujoče usmerjena v industrijo, kar je posledica močne industrializacije po 2. svetovni vojni. Industrija postaja vse bolj fleksibilna in tehnološko intenzivnejša, saj to od nje zahtevajo razmere na globalnem trgu.

Avtor opozarja na dekoncentracijo ekonomskih dejavnosti, zlasti industrijskih in poslovnih, istočasno pa je opaziti tudi osredotočanje določenih gospodarskih aktivnosti v središču mest. Dekoncentracijske

težnje občuti večina slovenskih mest, njeni pozitivni učinki pa se kažejo v ožjem suburbanem zaledju mest. Omenjeni proces vodi v večsrediščnost tako na ravni regije kot tudi v samih mestih. Nastajajo specializirana sekundarna središča z zgoščitvami delovnih mest, odvisna od lokalnih razmer in zahtev. Med dejavnostmi je dekoncentracija zlasti značilna za trgovino, proizvodnjo in posamezne storitve, koncentracijo pa lahko opazimo pri upravnih storitvah, specializiranih poslovnih storitvah in kulturni industriji. Slednji se avtor še posebej posveti na primeru Ljubljane, pri čemer ugotavlja, da ta panoga zaposluje že 21.000 delavcev, njen pomen pa se bo v prihodnje le še krepil.

Konceptualno delo temelji na strukturalni analizi slovenskih mest, pri čemer gre zlasti izpostaviti tipizacijo mest v urbanem sistemu, ki lahko pomeni pomemben prispevek h krepitvi policentričnega naselbinskega sistema in funkcijsko dopolnjujočega se omrežja slovenskih mest. V tej luči je delo koristen napotek prostorskim in razvojnim načrtovalcem pri iskanju novih razvojnih smernic, zlasti v obdobju gospodarske krize, ko je treba izpostaviti najboljše, kar obstoječi sistem lahko ponudi. Le tako bo namreč mogoče ohraniti in nadgraditi obstoječe gospodarske dejavnosti, gospodarsko rast ter naselbinski sistem, ki bo ob predpostavki novih globalnih sprememb zagotavljal zadostno mero trajnosti in okoljske sprejemljivosti. Omenjeni razvojni vidik je pomemben tudi z vidika redefiniranja slovenske regionalne politike, ki bo slej ko prej morala mesta postaviti na piedestal, krepiti njihovo vlogo in prek *spill over* učinkov skrbeti za skladnejši razvoj celotnega slovenskega ozemlja.

Analizo urbanega sistema avtor nadgradi tudi s podrobnejšo preučitvijo Ljubljane, ki je bila strukturalnim spremembam najbolj izpostavljena in jo lahko pojmuje kot najbolj preobrazeno slovensko mesto. Z inovativnimi pristopi obravnava vrsto strukturalnih in funkcijskih posebnosti, pri čemer se posveti vprašanju potrošništva, socialne vloge nakupovalnih središč, vloge poslovnih središč kot antipolov mestnim središčem ...

Monografija Ekonomska preobrazba slovenskih mest je nedvomno izredno pomemben prispevek k preučevanju slovenskega urbanega sistema ter ekonomski geografiji nasploh, saj učinkovito zajema strukturalne spremembe slovenskih mest. S tega vidika ima delo tudi velik aplikativni pomen, saj zarisuje

smernice prihodnjim razvojnim in načrtovalskim usmeritvam. Zaradi nesporne kakovosti v monografiji predstavljenih ugotovitev lahko le upamo, da bo delo doživelo ustrezen odziv med širšo strokovno javnostjo ter da bodo ugotovitve s pridom uporabljene pri novih razvojnih in načrtovalskih prizadevanjih.

Janez Nared

**Blaž Komac, Karel Natek, Matija Zorn:
Geografski vidiki poplav v Sloveniji
Geografija Slovenije 20**

Ljubljana 2008: Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Založba ZRC, 180 strani, 126 fotografij, risb in zemljevidov, 16 preglednic, ISBN 978-961-254-091-3

Na Geografskem inštitutu Antona Melika Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti je bil že leta 1992 ustanovljen Oddelek za naravne nesreče, s katerim so želeli dodatno poglobiti raziskave na področju naravnih nesreč, ki so imele do ustanovitve oddelka že skoraj polstoletno tradicijo.

Raziskovalci Oddelka za naravne nesreče Geografskega inštituta Antona Melika ZRC SAZU tudi v tem letu niso mirovali. Poleg organizacije in izvedbe odmevnega znanstvenega posveta Naravne nesreče v Sloveniji so izsledke raziskav redno objavljali v domači in tuji literaturi. V sodelovanju z Oddelkom za geografijo Filozofske fakultete je nastalo tudi delo Geografski vidiki poplav v Sloveniji, dvajseta knjiga zbirke Geografija Slovenije.

Poplave so poleg potresov najhujše naravne ujme v Sloveniji ter pomenijo toliko večjo nevarnost, če nanje nismo pripravljeni. In ravno temu, ozaveščanju in opozarjanju, lahko rečemo kar preventivi, je namenjena monografija Geografski vidiki poplav v Sloveniji.

Geografske literature o naravnih nesrečah in tudi poplavah ni malo, vendar so tokrat prvič na enem mestu zbrani opisi poplav in poplavnih območij v Sloveniji.

Predstavljen je celovit geografski pogled na zapleteno problematiko poplav in poplavnih območij v kontekstu medsebojno prepletanih naravno- in družbenogeografskih procesov, ki potekajo v konkretni pokrajini. S takšnim pristopom so poplave in poplavna območja obravnavani kot pomembne sestavine pokrajine, sestavni deli izjemno kompleksnih součinkovanj in povratnih učinkov. Te bi morale nujno poznati in v vsakdanjem življenju upoštevati zlasti pri načrtovanju posegov v prostor, ki si ga poplavne vode pogosto neusmiljeno prisvajajo.

Poplave močno posegajo v družbenogeografsko sfero pokrajine, človek pa se jim prilagaja na različne načine: v preteklosti se je poplavnim območjem izogibal, danes poselitev in druge človekove dejavnosti usmerja z različnimi normativnimi akti. Pregledu stanja na tem področju (tudi s primeri iz tujine) je posvečen prvi del knjige. V drugem delu je predstavljen geografski pogled na vzroke poplav in njihove značilnosti, ki mu sledi poglavje o poplavni ogroženosti Slovenije. S pomočjo različnih virov so avtorji izdelali zemljevid poplavne ogroženosti Slovenije, ki je pomembno orodje pri sprejemanju in izvajanju preventivnih ukrepov.

V najboljšejšem poglavju so po hidrogeografskem ključu, to je po porečjih večjih rek, predstavljena vsa pomembnejša poplavna območja v Sloveniji in njihove značilnosti. Posebna pozornost je namenjena opisu posledic poplav v preteklosti, varstvu pred poplavami, razmerju med naravo in družbo, ki se odraža pri poplavah, ter v tej luči možnim ukrepom za zmanjšanje poplavne ogroženosti. Uporabljeno je bilo bogato slikovno in kartografsko gradivo z dokumentarno vrednostjo, kar daje monografiji še večjo težo. Da bo zastavljena širina proučevane problematike popolna, so avtorji dodali krajše poglavje o poplavah, ki v svetu niti niso tako zelo redke, in nastanejo zaradi porušitev naravnih ali umetnih pregrad.

Avtorji so se pri nastajanju monografije v veliki meri opirali na enega največjih slovenskih geografskih projektov »Geografija poplavnih področij na Slovenskem«, ki ga je med letoma 1972 in 1985 vodil Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU. V okviru tega projekta je nastalo več študij, ki večinoma žal niso našle poti v praktično rabo.

Kaj podobnega se monografiji Geografski vidiki poplav v Sloveniji ne sme zgoditi, saj na pregled in strokoven ter hkrati preprost in praktičen način predstavlja poplavna območja v Sloveniji. Delo lahko brez zadrege vzamejo v roke ne le strokovnjaki, ki se ukvarjajo s preučevanjem naravnih nesreč, temveč tudi predstavniki civilne družbe in lokalne samouprave. Najnovejša spoznanja študije, vključno z zemljevidom poplavne ogroženosti, bi morala najti pot v vsako občino, zlasti k odgovornim za prostorsko planiranje in posege v prostor.

Iz monografije veje svež veter s področja preučevanja poplav, ki poudarja pomen geografije pri raziskovanju naravnih nesreč. Z delom se lahko geografija ponosno postavi ob bok drugim vedam, ki se ukvarjajo s tovrstno problematiko. Zaradi širine dela in njegove sporočilnosti se tudi hidrologom, vodarjem, gradbenikom in planerjem na monografiji Geografski vidiki poplav v Sloveniji ne bo nabiral prah, saj je delo pomemben in uporaben prispevek (geografije) k usmerjanju dejavnosti v prostor.

Če bo monografija tudi v širši družbi deležna pozornosti, kakršno si zasluži, se bodo naše dejavnosti smotrnejše in predvsem previdnejše umeščale na poplavna območja, korist od tega pa bomo imeli vsi, tako država, kot posamezniki. Tudi geografija kot znanost bo pridobila na ugledu.

Bojan Erhartič

Matija Zorn, Blaž Komac:
Zemeljski plazovi v Sloveniji
Georitem 8

Ljubljana 2008: Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Založba ZRC, 159 strani,
26 preglednic, 50 slik, ISBN 978-961-254-107-1

Zemeljski plazovi spadajo med pogostejše naravne nesreče v Sloveniji. Škoda, ki jo povzročajo, je običajno velika, njihova sanacija pa je praviloma zahtevna in dolgotrajna. V zadnjih desetletjih škoda zaradi zemeljskih plazov narašča in avtorja menita, da jo v veliki meri lahko pripišemo posledicam vdiranja

človeka na doslej neposeljena in neuporabljena območja, ki jih ogrožajo naravni procesi. Z zaskrbljenostjo ugotavljata, da pri načrtovanju rabe prostora v Sloveniji reliefa in geomorfni procesov, s tem pa tudi zemeljskih plazov, tako rekoč ne upoštevamo.

Knjiga je razdeljena na več krajših poglavij. V uvodu so nanizane različne definicije zemeljskih plazov, ki jim sledi izredno temeljit pregled pomembnejše geografske in ostale slovenske literature o pobočnih procesih. V nadaljevanju so naštetih vzroki za nastanek zemeljskih plazov, opisana je mehanika plazenja ter možne členitve zemeljskih plazov. Med vzroki za nastanek zdrsov so posebej izpostavljene padavine.

Razmere v Sloveniji so predstavljene z opisom nekaterih največjih zemeljskih plazov (na primer Slano blato, Stožje ter Macesnikov in Tratičnikov plaz) in najbolj plazovitih območij (Goriška brda, Haloze, vzhodno Posavsko hribovje), temu pa sledi poglavje s pregledom zakonodaje na področju naravnih nesreč v Sloveniji.

Najpomembnejši del knjige je poglavje z opisom metod za izdelavo zemljevidov plazovitosti oziroma ogroženosti pred zemeljskimi plazovi z različnimi metodami. V njem so tudi zemljevidi plazovitosti Slovenije, ki so bili narejeni v okviru geografskega informacijskega sistema z uporabo petindvajsetmetrskega digitalnega modela višin. Z zemljevidi plazovitosti je na hiter in učinkovit način mogoče določiti območja, za katera je bolje, da ostanejo brez posegov človeka oziroma za katera že v naprej vemo, da bo vsako poseganje vanje zahtevalo posebne gradbene in druge ukrepe. Seveda gre za zemljevide v majhnem merilu, ki prikazujejo plazovitost oziroma možnost proženja zemeljskih plazov v merilu države oziroma v merilu njenih makro in submakroregij. Za njihovo izdelavo sta avtorja uporabila najbolj natančne podatke, ki obstajajo na državni ravni. Prepričana sta, da je z obstoječimi podatki težko izdelati natančnejše zemljevide, lahko pa z uporabo drugih metod ali dodajanjem drugih vplivnih dejavnikov še dodatno bogatimo oziroma preverjamo znanje o plazovitih območjih v Sloveniji. Zemljevidi so uporabni za načrtovanje rabe prostora na državni in regionalni ravni, za uporabnost na lokalni ravni pa bi za njihovo izdelavo potrebovali natančnejše vhodne podatke, ki pa na ravni države žal še ne obstajajo. So pa metode, ki sta jih uporabila, ob ustreznih vhodnih podatkih primerne tudi za modeliranje plazovitosti na lokalni ravni.

V knjigi so predstavljene deterministične, statistične in probabilistične metode ter zemljevidi plazovitosti Slovenije, ki so bili izdelani z njimi. Plazovitost je predstavljena tudi po slovenski geografski regionalizaciji, ki jo je izdelal Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, ter po občinah.

Z geomorfološkega vidika je še posebej zanimivo in pomembno zadnje poglavje, ki govori o zemeljskih plazovih kot oblikovalcih reliefa. Avtorja menita, da so v nekaterih pokrajinah zemeljski plazovi tako pomemben reliefni dejavnik, da lahko govorimo o plazovnih pokrajinah.

Ob podnebnih spremembah, ki bodo domnevno tudi pri nas povečale pogostnost in intenzivnost naravnih nesreč, sta avtorja znova prišla do spoznanja, da je preventiva boljša kot odstranjevanje posledic. Prav preventivi je namenjena ta knjiga, zlasti njeni zemljevidi plazovitosti Slovenije. Delo sta namenila predvsem načrtovalcem rabe prostora in drugim uporabnikom prostora, poglobljanju študija fizične geografije, uporabno pa je tudi širše v geografiji in sorodnih vedah.

Mauro Hrvatin

Renato Vidrih:

Potresna dejavnost Zgornjega Posočja

Ljubljana 2008: Agencija Republike Slovenija za okolje, Urad za seizmologijo in geologijo, 509 strani, ISBN 978-961-6024-40-2

Ob deseti obletnici potresa, ki je 12. aprila 1998 prizadel Posočje, je izšla knjiga, ki celovito predstavlja ta pojav in njegove posledice, obenem pa obravnava tudi potres, ki je isto območje prizadel leta 2004.

Kot pove že naslov knjige, pa njen namen ni samo poročanje o teh dveh pojavih, temveč celovit prikaz potresne dejavnosti. Knjiga je zato zasnovana kot znanstvena monografija: poglavju z opisom vseh pomembnejših potresov od 14. stoletja dalje sledi opis teoretična izhodišč za preučevanje potresov s poudarkom na opisu geološke sestave. Posebej je zanimivo poglavje o spremembah v naravi ob potresu. Njegovo vsebino deloma že poznamo iz člankov, ki jih je avtor že objavil, kljub temu pa je treba pripomniti, da je bil v slovenskem prostoru prvi, ki je celovito opozoril na ta problem.

Najpomembnejši del knjige je opis naravnih in družbenih posledic omenjenih potresov, h kateremu spada tudi opis izboljšanja seizmološke mreže v Republiki Sloveniji.

Knjiga je bogato ilustrirana, saj ima skoraj 250 slik, in opremljena s preglednicami, ki prikazujejo natančne podatke o potresih v Zgornjem Posočju med letoma 1998 in 2007.

Gre za temeljno delo o tej problematiki, ki mu do popolnega prikaza tematike manjka le navedba vsaj kakšnega geografskega vira o obravnavani problematiki, pri izdelavi pa bi bilo treba bolj paziti pri obdelavi nekaterih fotografij. Pohvalno je, da besedilo vzporedno teče v slovenskem in angleškem jeziku – knjiga bo tudi zaradi tega nedvomno utemeljeno pridobila širok krog uporabnikov.

Blaž Komac

Mihael Brenčič, Walter Polntig:

Podzemne vode Karavank – Skrito bogastvo

Ljubljana, Graz 2008: Geološki zavod Slovenije, Joanneum Research Forschungsgesellschaft, 143 strani, ISBN 978-3-85333-152-1, 978-961-6498-13-5

Geološki zavod je v sodelovanju z raziskovalno ustanovo iz Gradca izdal knjigo, ki je sad dolgoletnega skupnega raziskovanja, in v kateri so predstavljene hidrogeološke razmere v Karavankah s poudarkom na uporabnem vidiku – opisu izvirov.

V uvodnem delu so predstavljene geološke razmere po stratigrafskem ključu, ki je za običajno izobraženega bralca sicer nekoliko manj razumljiv od litološkega ali regionalnega ključa. Kljub temu pa že v tem delu lahko zaslutimo, da najpomembnejši del knjige niso podatki o geološki sestavi sami po sebi, ampak da gre za njihov hidrogeografski vidik. Temu sledi poglavje o podnebnih razmerah, ki seveda prav tako vplivajo na hidrogeografske razmere oziroma vodno bilanco. V osrednjem poglavju so

predstavljene značilnosti vseh pomembnejših izvirov v Karavankah na obeh straneh meje. Opisana je lega vsakega izvira, njegov geološki položaj, izdatnost ter fizikalno-kemijske značilnosti. Opisom so pridane zemljevidi, ki prikazujejo geološko sestavo njihove okolice ter številne fotografije in skice (skupaj jih je 82). Kjer je možno, besedilo obogatijo podatki posameznih fizikalno-kemijskih analiz, zlasti temperatura, pH in elektroprevodnost vode ter vsebnost kationov in anionov v njej.

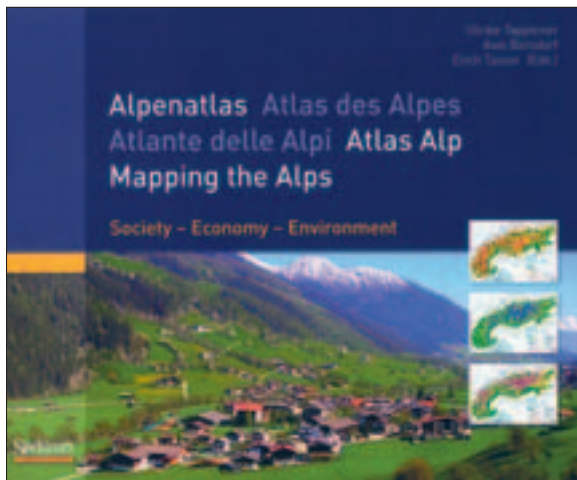
Zahtevnejši bralec bo pri opisih pogrešal temeljitejše navajanje izvirne literature. Pri opisu Ručnikovega izvira je celo navedeno, da je bil izvir »... odkrit med sistematičnim kartiranjem ...« (stran 115), čeprav gre za izvir, ki je bil zelo cenjen že v 19. stoletju in ga je leta 1856 opisal nemški naravoslovec dr. Friedrich Rolle. Izvir je ob neurju 1926 zasulo, zato je utonil v pozabo. Pod mentorstvom Andreja Kuzmana in ob pomoči domačinov sta ga leta 1996 spet našli in opisali Barbara Mavsar in Mojca Novak, takratni dijakinji gimnazije v Velenju.

Knjigi sta priložena hidrogeološki zemljevid in pregledni geološki zemljevid, na katerih so označene tudi lege izvirov. To zelo poveča uporabno vrednost tega dela. Besedilo je napisano v slovenskem in nemškem jeziku, zato je knjiga zanimiva za bralce na obeh straneh izginjajoče meje, pomembna pa predvsem z vidika ohranjanja in skupnega upravljanja tega pomembnega naravnega bogastva. Glede na to, da so številni mineralni izviri tudi že urejeni za obiskovalce, lahko knjigo uporabimo tudi kot vodič. Morda bi izdajatelj razmislili še o priročnejši izdaji v tem smislu.

Blaž Komac

**Ulrike Tappeiner, Axel Borsdorf, Eric Tasser (uredniki):
Alpenatlas, Atlas des Alpes, Atlante delle Alpi, Atlas Alp, Mapping the Alps
Society – Economy – Environment**

Heidelberg 2008: Spektrum Akademischer Verlag, 279 strani, ISBN 978-3-8274-2004-6

Vsak izid mednarodnega tematskega atlasa je pomemben dogodek, če pa ima v njem vidno vlogo tako pri prikazu njenega ozemlja kot pri njegovi uresničitvi tudi Slovenija, je projekt še toliko bolj vreden naše pozornosti. Dobro se namreč zavedamo problemov, ki jih snovalcem tovrstnih atlasov povzročajo premnogi časovno in prostorsko le delno skladni ali povsem neskladni podatki, kar lahko v znatni meri ohromi njihova smela hotenja po celovitem prikazu obravnavanega območja.

Atlas Alp ni prvi prikaz alpskega prostora. Ker je ena temeljnih potez Alp ponudba zimskega turizma in rekreacije, je povsem razumljivo, da je najprej ugledal luč sveta SKI Atlas (Smučarski atlas), ki

je leta 1976 izšel v Stuttgartu. Raziskovalno pobudo so imeli sprva Francozi in že leta 1979 je Paul Veyret pripravil dokaj obsežno delo *Atlas et géographie des Alpes françaises* (Atlas in geografija francoskih Alp). Leta 2000 je v Parizu izšel atlas *Les Alpes* (Alpe), ki svoje prikaze razširja tudi na negeografske vsebine, na primer zgodovino, kulturno dediščino in narodne jedi. Leta 2005 je Italijan Sergio Marazzi izdal doslej najpodrobnejši atlas členitve Alp na posamezne gorske skupine *Atlante orografico delle Alpi* (Orografski atlas Alp) z akronimom SOUISA v pomenu *Suddivisione orografica internazionale unificata del sistema alpino* (Poenotena mednarodna orografska členitev alpskega sistema). Njegova posebna vrednota je dosledna toponimska večjezičnost z enakovredno zastopnostjo vseh uradnih jezikov na območju Alp. Omeniti velja še tematske prikaze nekaterih izbranih kazalnikov, vezanih na ozemlje Alpske konvencije.

Za predhodnika ocenjevanega atlasa velja *Structural atlas of the Alp* (Strukturni atlas Alp), ki je v elektronski obliki izšel leta 2003 kot priloga publikacije *The EU agricultural policy and the environment: Evaluation of the Alpine region*, izšle pri založbi Blackwell v Berlinu. Njegova urednica Avstrijka Ulrike Tappeiner je imela osrednjo vlogo tudi pri snovanju v tem prispevku ocenjevanega Atlasa Alp. V njem so predstavljene Alpe v okviru meja območja, ki ga zajema Alpska konvencija, torej v okviru sedmih držav (Avstrija, Francija, Italija, Lihtenštajn, Nemčija, Slovenija in Švica), med katerimi pa so dejavno sodelovale le države, članice Evropske unije.

Atlas je bil izdelan v okviru projekta DIAMONT (akronim za *Data Infrastructure of the Alps – Mountain Orientated Network Technology*), sofinanciranega s sredstvi Evropskega regionalno-razvojnega sklada znotraj programske pobude INTERREG IIIb »Alpski prostor«. Njegov vodilni partner je bil Geografski inštitut Univerze v Innsbrucku, znanstveno vodenje projekta pa je bilo v domeni EURAC-a, Inštituta za alpsko okolje Evropske akademije v Bolzanu, ki je v atlasu poskrbel tudi za obdelavo zbranih podatkov in kartografske ponazoritve. V uvodu navedeni uredniki so bili tudi znanstveni vodje celotnega projekta. Razlago zemljevidov so pripravili projektni partnerji. Iz Francije je bila kot partnerska ustanova vključena Cemagref (Raziskovalni center za razvoj gorskih območij iz Grenobla), iz Nemčije podjetje Bosch & Partner GmbH ter ifuplan (Inštitut za okoljsko načrtovanje, upravljanje s prostorom in varstvo narave) oba iz Münchna, UNCEM (Zveza gorskih občin) iz Italije ter iz Slovenije Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU. Samo v projektu DIAMONT, ne pa tudi pri pripravi atlasa je sodeloval tudi švicarski Raziskovalni center za ekonomsko geografijo in prostorsko politiko Univerze v St. Gallnu.

Pri pisanju pojasnjevalnih prispevkov je sodelovalo 37 avtorjev, po 12 iz Avstrije in Italije, 7 iz Nemčije, 5 iz Slovenije in eden iz Francije. Pisci iz Slovenije so David Bole, Janez Nared, Marjan Ravbar, Nika Razpotnik in Mimi Urbanc. Vsaka jezikovna izdaja ima svojega urednika; urednik slovenske je Janez Nared. Za prevod vseh besedil v slovenščino je poskrbela Simona Lapanja.

Predgovoru, uvodnim pojasnilom in metodologiji, kjer je na več mestih izpostavljeno načelo trajnostnega razvoja, sledi vsebinski del s skupnim naslovom Kazalniki, ki ga sestavljajo tematski sklopi Izhodišča (s tematikami Značilnosti območja, Upravna razdelitev, Poselitve in Dostopnost), Družba (Demografija, Sestava gospodinjstev, Oblike družin, Izobrazba in Volilna udeležba), Gospodarstvo (Podjetja, Razmere na trgu delovne sile, Stopnja zaposlenosti žensk, Dnevni vozači, Porazdelitev delovnih mest po sektorjih, Storitve, Turizem in Kmetijstvo), Okolje (Pokrovnost tal, Antropogeni vplivi, Raznolikost pokrajine, Razčlenjenost pokrajine in Antropogeni vplivi) ter sintezni tematski sklop Skupne značilnosti s tematikami Skupne okoljske značilnosti, Skupne družbene značilnosti, Skupne gospodarske značilnosti, Območja trga delovne sile, Povpraševanje po razpoložljivih površinah in Območja s posebnim razvojem. Na koncu je dokaj enostranski in pomanjkljiv seznam literature z navedbo enot izključno v nemškem in angleškem jeziku. Iz Slovenije je navedena le publikacija *Migrations, marriages, divorces, Slovenia*, ki jo je leta 2003 izdal Statistični urad Republike Slovenije.

Vsi tematski sklopi in posamezne tematike so predstavljeni s skupaj 102 zemljevidoma, praviloma postavljenimi na levi strani razprtega lista, medtem ko je na desni strani krajše pojasnjevalno spremno besedilo v vseh glavnih alpskih jezikih: nemščini, francoščini, italijanščini in slovenščini, za nameček

pa se kot v nekakšni *lingui franci* pojavi še v angleškem jeziku, s čimer so rezultati dostopni tudi širši mednarodni strokovni javnosti. O povsem resnem namenu rabe angleščine kot sporazumevalnega jezika nas prepričajo glavni naslovi zemljevidov in zapisi v njihovih legendah, ki so izključno v angleščini; na teh mestih pa seveda običajna večjezičnost zaradi pomanjkanja prostora ni mogoča. Pojasnjevalni prispevki so največkrat izključno gola besedila, ponekod pa jih dopolnjujejo fotografije in še redkejši razmeroma majhni črno-beli grafikoni, ki na eni strani bogatijo vsebino in razgibajo grafično podobo, na drugi pa so dokaj očitno v vlogi korektorja dolžine besedila, tako da se postavljena stran lepše izide.

Grafična izraznost tako celotne publikacije kot zemljevidov je povprečna. Sicer enotno zasnovane barvne lestvice posameznih razredov na nekaterih zemljevidih spremljajo letvice v bolj ali manj izrazitih sivih odtenkih. Teh je še največ pri prikazih Slovenije in Nemčije, saj njeni podatki bodisi vsebinsko bodisi metodološko niso povsem usklajeni in primerljivi s podatki v drugih državah. Barvne in sive ploskve na večini zemljevidov prekrivajo relief v podlagi, tako da ta pride do izraza le tam, kjer niso zapolnjena vsa polja ali pa so na zemljevidu zgolj napisali ali le z linijami prikazano cestno omrežje. Seveda pa razgibanost površja dovolj plastično prikazujejo že zemljevidi Topografija, Naklon pobočij in Pokrovnost tal.

Izbrani kazalniki so v večjem delu prikazani na ravni občin (teh je na območju Alpske konvencije skupno 5887), ki se združujejo v upravne enote višje ravni. Manjkajočih in nepopolnih podatkov zaradi težav z neskladnostjo med državami pogosto ni bilo mogoče neposredno izračunati. Zato je bilo neskladne podatke za posamezne države treba najprej uskladiti. Če določenih kazalnikov sploh ni bilo mogoče uskladiti, ker ni bilo na razpolago ustreznih podatkov ali pa ni bilo mogoče oceniti njihovih vrednosti, jih je bilo treba opustiti in namesto njih uporabiti razpoložljive sorodne kazalnike. Tudi zaradi tega so nekatere tematike obdelane izjemno podrobno, v maniri najbolj kakovostnega statističnega atlasa. Spet drugi kazalniki, med njimi tudi nekateri temeljni, denimo za prikaze revščine, zdravja in varnosti, pa preprosto manjkajo, saj so za večino alpskega območja na razpolago le za območja celotnih držav. Sintezni prikazi so izvedeni z združevanjem kazalnikov s pomočjo faktorske analize in s tako imenovano klustersko analizo oziroma metodo razvrščanja v skupine.

Zelo skromen in mestoma posplošen je prikaz naravnogeografskih vsebin, saj povsem manjkajo prikazi prsti in vodovja, prikaza podnebja in rastlinstva pa sta povsem shematična. Pogrešamo tudi prikaze območij planinskega pašništva, zimsko-športnih in drugih turističnih središč, pa morda tudi energetske infrastrukture, ki imajo prav v Alpah posebno pomembno vlogo, res pa je, da bi njihov prikaz zahteval uporabo točkaste in linijske metode ponazarjanja, kar bi lahko pomenilo odstopanje od sicer močno prevladujočih ploskovnih prikazov. Da je mogoča tudi takšna izjema, dokazuje že omenjen (sicer pomanjkljiv) zemljevid cestnega omrežja z linijsko prikazanimi prometnicami. Pogrešamo tudi prikaze železniškega omrežja in letališč. Zato pa je na primer značilen zelo podroben prikaz tematike Demografija z zemljevidi Prebivalstvo, Naravna rast prebivalstva, Rast prebivalstva, Letni neto selitveni saldo, Stopnja odvisnosti mladih, Stopnja odvisnosti starejših, Tuji prebivalci in Indeks starosti. Vidimo, da določeni segmenti običajne demografske obravnave, kakršni so na primer prikazi rodnosti, umrljivosti, odseljevanja in priseljevanja manjkajo. Deloma, a ne v celoti jih razkrivajo delni sintezni prikazi Naravna rast prebivalstva, Letni neto selitveni saldo in Rast prebivalstva.

Naslovi sinteznih prikazov v zaključnem delu atlasa so Raznolikost kulturne pokrajine, Razdeljenost pokrajine, Razvoj prebivalstva, Sestava prebivalstva, Agrarizacija, Storitveni sektor, Vključenost žensk na trg delovne sile, Središča trga delovne sile in čas potovanja na delo, Območja trga delovne sile, Dinamika območij trga delovne sile, Povpraševanje po razpoložljivih površinah, Gonilne sile in dejanska zasedenost površin in nazadnje, kot sinteza vseh sintez, Območja s podobnim razvojem. Ta zemljevid ima kategorije zaposlitvena središča, območja bivanja, pomembna turistična središča, dinamična podeželska območja, tradicionalna alpska območja, območja z nazadovanjem kmetijstva, tradicionalna kmetijska območja in pozabljena podeželska območja, odmaknjena od prometnih tokov, s staranjem prebivalstva in stihijskim opuščanjem kmetijske pridelave. Navedba vseh teh naslovov in pri zadnjem

zemljevidu kategorij kaže na izrazito sodobno, problemsko zasnovano usmeritev, njeno pravo vrednost in uporabnost pa bo zagotovo pokazal čas.

Včasih tudi pretirano posplošena vsebinska interpretacija ne pripomore k ustreznemu razumevanju določenih zemljevidov, h čemer so še pripomogle zadrege pri prenašanju strokovnih izrazov iz enega jezika v drugega. Nekaj naslovov zemljevidov je nerodnih in nenavadnih. Kot predstavnika prvih izpostavimo naslov Gozdna površina, ki prikazuje deleže gozdnih zemljišč po občinah, torej bi bil ustrežnejši naslov Gozdnatost ali Stopnja gozdnatosti, kot predstavnika drugih pa naslov Hemerobija. Ta izraz je pri nas dokaj slabo poznan. Označuje stopnjo antropogenega vpliva na okolje, pri čemer so upoštevane vse človekove dejavnosti in zato predstavlja celovito enoto.

S slovenskega zornega kota pade v oči členitev Alp na gorske verige z navedbo glavnih prelazov v uvodnem zemljevidu, ki na območju Slovenije navaja le Julijske Alpe in Karavanke, Kamniško-Savinjskih Alp pa ne. Res pa je, da je na njihovem mestu samo slovenski zapis imena gorske verige Karavanke, ki bi ga morali v primeru navedbe Kamniško-Savinjskih Alp pomakniti proti severu, na ozemlje Avstrije, kar bi najbrž pomenilo zgolj navedbo v obliki Karawanken.

Če povzamemo, problemsko-razvojno zasnovan Atlas Alp je zaradi izjemnih naporov pri opredeljevanju kazalnikov na podlagi razpoložljivih podatkov in njihovih zahtevnih usklajevanj za potrebe poenotenih prikazov pomemben strokovni dosežek. Vendar, čeprav daje navzven vtis precejšnje znanstvenosti in vsebinske pestrosti, je prav zaradi težav s podatki njegova dejanska uresničitev vsebinske zasnove razmeroma enostranska in zato v bistvu necelovita, tako da je z vidika Slovencev za zdaj njegova največja vrednota umestitev slovenščine kot povsem enakovrednega alpskega jezika.

Drago Kladnik

Acta geographica Slovenica/Geografski zbornik 48-2

Ljubljana 2008: Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Založba ZRC, sozaložnik SAZU, 187 strani, ISSN 1581-6613

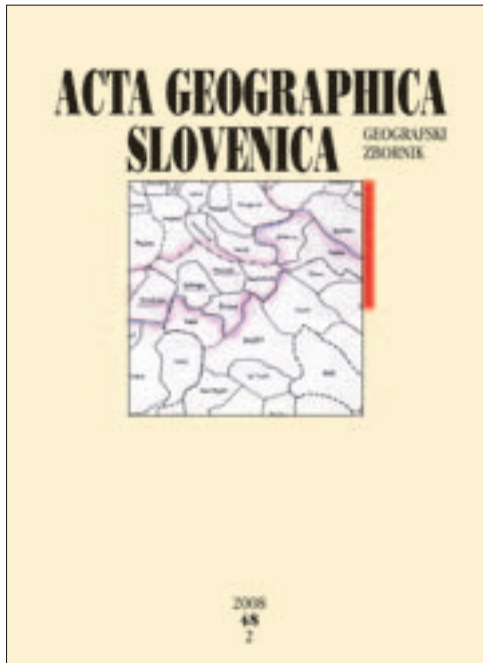
V prvi številki letošnjega Geografskega vestnika (80-1) smo pri predstavitvi Acte geographice Slovenice/Geografskega zbornika 48-1 (2008) zapisali nekaj pomembnih novosti, ki jih je revija doživela v letu 2008. Predvsem sta pomembna vključitev revije v indeks citiranja *Science Citation Index Expanded* in *Journal Citation Reports/Science Edition* ter začetek uporabe »identifikatorjev digitalnega objekta« (DOI, *Digital Object Identifier*) za članke v reviji. Več o novostih lahko preberete v prvi številki letošnjega Geografskega vestnika (80-1) ali si jih ogledate na spletni strani revije: <http://ags.zrc-sazu.si> kjer so dostopni tudi članki, ki jih na tem mestu predstavljamo.

Acta geographica Slovenica/Geografski zbornik 48-2 prinaša pet prispevkov. Prispevki pokrivajo širok spekter geografije od geomorfologije, prek ekonomske geografije, geografije podeželja, raziskav kulture pokrajine, do politične geografije.

Prvi je obsežen prispevek akademika Ivana Gamsa z naslovom »Geomorfologija Pohorja«, v katerem avtor razlaga razvoj reliefa v gorovju, kjer prevladujejo magmatske in metamorfne kamnine.

Sledi prispevek Davida Boleta z Geografskega inštituta Antona Melika ZRC SAZU z naslovom »Kulturna industrija kot odraz nove terciarizacije mest«. Predstavljena je novejša oblika gospodarskih dejavnosti, ki je v zadnjem času deležna velike pozornosti. Gre za kulturno industrijo, s katero opisujemo določen del storitvenih dejavnosti, katerih pomen v mestih močno narašča. Pojem kulturna industrija vključuje vse visoko specializirane storitve, ki ustvarjajo proizvode/storitve, ki imajo simbolno vrednost večjo od materialne in trgujejo z intelektualnimi pravicami. V prispevku avtor predstavlja natančnejše opredelitve kulturne industrije in empirično predstavitev na primeru Ljubljane. Skuša tudi nakazati posledice kulturne industrije na gospodarski in prostorski razvoj mest.

Tretji je prispevek Boštjana Kerblerja z Urbanističnega inštituta Republike Slovenije z naslovom »Vpliv dejavnikov socialnogeografske strukture hribovskih kmetij v Sloveniji na stanja in odločitve glede nasleditve na njih«. Avtor predstavlja, kako vplivajo na stanja in odločitve glede nasleditve na hribovskih

kmetijah v Sloveniji posamezni dejavniki socialnogeografske strukture kmetij. Podrobneje je opisana metodologija dela, zlasti modeli diskretne izbire, s katerimi je vplive ugotavljal, spoznanja o vplivih pa so povezana z ugotovitvami slovenskih in tujih raziskovalcev. Rezultati kažejo, da imata pri nasleditvah na hribovskih kmetijah najpomembnejšo vlogo gospodarjeva percepcija o hribovski kmetiji, delu in življenju na njej ter tradicija. Sočasno morajo biti zagotovljena tudi primerna ekonomska osnova.

Kot četrti je objavljen prispevek Mimi Urbanc z Geografskega inštituta Antona Melika ZRC SAZU z naslovom »Zgodbe o resnični in zamišljeni pokrajini: primer slovenske Istre«. Avtorica prikazuje kulturno pokrajino kot abstraktni koncept, kot rezultat ne zgolj zapletenega odnosa med naravnim okoljem in človeško družbo, ampak tudi in predvsem kot rezultat dojemanja ter subjektivnega gledanja. Teoretičnemu delu, kjer avtorica vleče vzporednice med pokrajino in zgodbami, ki jih je ta pokrajina generirala, ter njihovo povezanost z geografskim znanjem, sledijo zgodbe o resničnih in zamišljenih pokrajinah iz slovenske Istre, kot so se izoblikovale po analiziranju obsežnega gradiva s pomočjo računalniškega programa ATLAS.ti in ob upoštevanju načel utemeljevalne teorije. S tem se je avtorica približala holističnemu gledanju na pokrajino oziroma razumevanju pokrajine kot sistema materialnih in nematerialnih prvin ter procesov, ki jih usmerjajo.

Zadnji je prispevek Primoža Pipana z Geografskega inštituta Antona Melika ZRC SAZU z naslovom »Mejni spor med Hrvaško in Slovenijo ob spodnjem toku reke Dragonje«. Avtor obravnava mejni spor med Hrvaško in Slovenijo, ki je postal aktualen po osamosvojitvi obeh držav leta 1991. Območje z zaselki Mlini-Škrile, Bužini in Škodelin literatura imenuje »območje ob Dragonji«, »območje dvojne evidence« ali »primer štirih naselij«. Avtor najprej opiše razloge za nastanek južne meje občine Piran z geografskega in gospodarskega vidika. Osredotoči se na spremembe meje s pravnega vidika v času med in po drugi svetovni vojni. Na podlagi terenske raziskave opiše tudi dejansko stanje na terenu v zadnjih 60 letih. V sklepu je predstavljeno mednarodnopravno načelo *uti possideti* in njegove morebitne implikacije na obravnavanem območju.

Matija Zorn